

همکاران محترم بخوانند

دستورالعمل استفاده از کتاب‌های کار ۵ بعدی دکتر آی کیو

همکار گرانقدر - سلام

کتاب‌های ۵ بعدی دکتر آی کیو، نسل پیشرفته‌ی کتاب‌های کار به شمار می‌روند. لازم است قبل از معرفی این کتاب‌ها به دانش‌آموزان، با مفتوا و شیوه‌ی استفاده از آن‌ها آشنا شوید.

● **بعد اول - درسامه:** آموزش کامل مفاهیم کتاب درسی در ابتدای هر جلسه، باعث می‌شود تا شما دبیر گرامی، ضمن داشتن طرح درس مورد قبول، در کوتاه‌ترین زمان ممکن به بالاترین بازدهی در تدریس خود دست یابید. ضمن این‌که به‌پای قرأت درسامه و ایثاناً نسخه‌برداری‌های ناقص دانش‌آموزان، زمان بیشتری از کلاس درس را می‌توانید به حل تمرین‌های بیشتر بپردازید. لازم به ذکر است، در برخی کتاب‌های پایه‌ی اول دبستان، به دلیل پایین بودن سطح سواد خوانداری دانش‌آموزان، از ارائه‌ی درسامه‌های کتبی پرهیز شده و به آموزش شفاهی در سایت دکتر آی کیو بسنده شده است.

● **بعد دوم - کار در کلاس:** به جرأت می‌توان گفت که تمرین‌ها و پرسش‌های بدون پاسخ کتاب‌های دکتر آی کیو از لحاظ تنوع و گوناگونی بی‌نظیر هستند. شما همکار گرامی می‌توانید از تمرین‌های بدون پاسخ پس از درسامه‌ها که معمولاً با نام کار و تمرین ارائه شده‌اند، جهت کار در کلاس استفاده نمایید.

● **بعد سوم - آمادگی تیزهوشان:** با پیشرفت سطح آموزش دانش‌آموزان در سال‌های افیر، این نیاز احساس شد تا قسمتی از کتاب‌های دکتر آی کیو جهت آمادگی دانش‌آموزان تیزهوش طرایی شود. علاوه بر این، سطح کلی تمرین‌ها و پرسش‌های بدون پاسخ کتاب در هر ی است که به فوی سطح انتظار دبیر و دانش‌آموز برتر را اغنا کند.

از آن‌جا که پرسش‌های آزمون‌های آزمایشی رایج در کشور و آزمون‌های ورودی مدارس خاص، اغلب در قالب تست و پرسش چهارگزینه‌ای طرایی می‌شوند، پرسش‌های بخش آمادگی تیزهوشان را به صورت چهارگزینه‌ای طرایی کرده‌ایم تا دانش‌آموزان عزیزمان با شیوه‌ی پاسخ‌گویی به پرسش‌های چهارگزینه‌ای نیز آشنا شوند. بدیهی است در پایه‌ی اول دبستان، به دلیل سطح پایین سواد خوانداری دانش‌آموزان و کم بودن اهمیت پرسش‌های چهارگزینه‌ای، این مورد، از کتاب‌های دکتر آی کیو حذف شده است.

● **بعد چهارم - کار در منزل:** در انتهای کتاب، به تعداد درس‌ها و جلسه‌ها، کاربرگ‌های مروری، جهت کار در منزل دانش‌آموزان طرایی شده است. دانش‌آموزان می‌توانند پس از حل کاربرگ هر جلسه، آن را از فط برش تعبیه شده، قیچی کرده و جهت تصحیح به شما دبیر و همکار گرامی تحویل نمایند.

● **بعد پنجم - آموزش تصویری:** بدون شک مهم‌ترین و منمصر به فردترین ویژگی کتاب‌های دکتر آی کیو، مجهز بودن این سری از کتاب‌ها به آموزش تصویری در سایت اختصاصی www.DriQ.com می‌باشد. دانش‌آموزان می‌توانند بنا به تشفیص شما دبیر گرامی، قبل از ورود به کلاس، تدریس جلسه‌ی موردنظر را در سایت دکتر آی کیو دنبال کنند تا با حضور ذهن و دانش نسبی در کلاس شما حاضر شوند. علاوه بر این، چنان‌چه دانش‌آموزی بنا به کسالت یا هر دلیل دیگری، جلسه‌ای از کلاس ارزشمند شما دبیر گرامی را از دست داد، می‌تواند با مراجعه به سایت دکتر آی کیو از تدریس همان جلسه بهره‌مند شود تا در فهم ادامه مطالب دچار مشکل نشود.

بدین ترتیب در طرایی و تولید مجموعه کتاب‌های کار ۵ بعدی دکتر آی کیو، تلاش بر این بوده تا این کتاب‌ها در کلاس و منزل بتوانند کمک حال شما دبیر گرامی باشند. لطفاً با پیشنهادات سازنده‌ی خود، ما در بهبود کیفیت این سری از کتاب‌ها یاری نمایید.

DriQbooks@gaj.ir

ایمیل کتاب‌های دکتر آی کیو:

[@micro_iq_gaj](https://www.instagram.com/micro_iq_gaj)

تلگرام کتاب‌های دکتر آی کیو:

ستایش

واژه‌نامه

هستی: دنیا، جهان	غمخوارگان: غمخواران
خاک ضعیف: در این‌جا منظور انسان است.	چاره: تدبیر، راه‌حل
برانی: دور کنی، طرد کنی	بیم: ترس
ننازی: مهربانی و نوازش نکنی، محبت نکنی	کریم: بخشنده
مونس: همدم، یار	

مفاهیم درس

ای همه هستی ز تو پیدا شده خاک ضعیف از تو توانا شده

مفهوم ای خدایی که تمام مخلوقات دنیا را آفریده‌ای و از خاکی ضعیف، انسانی توانا آفریدی.

از پی توست این همه امید و بیم هم تو بخشای و بخش ای کریم

مفهوم به خاطر بخشندگی توست که ما با این‌همه ترس، باز هم امیدواریم، پس ای خداوند بخشنده، ما را ببخش.

چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم گر تو برانی به که روی آوریم؟

مفهوم مشکل ما را حل کن که یاری‌رسانی نداریم. اگر ما را از خود دور کنی، از چه کسی کمک بخواهیم؟

جز در تو قبله نخواهیم ساخت گر ننازی تو، که خواهد نواخت؟

مفهوم ما به غیر از درگاه تو به قبله‌ی دیگری روی نمی‌آوریم. اگر تو به ما محبت نکنی، چه کسی به ما مهربانی خواهد کرد؟

یار شو ای مونس غمخوارگان چاره کن ای چاره‌ی بیچارگان

مفهوم ای یار غمخواران، ما را یاری کن و ای چاره‌ساز بیچارگان، مشکل ما را حل کن.

کار و تمرین

۱) چهار کلمه بنویسید که ترکیب آنها مانند نمونه‌ی زیر باشد.

نمونه غم + خواره + گ + ان : غمخوارگان

- + + گ + ان :
- + + گ + ان :
- + + گ + ان :
- + + گ + ان :

۸

کتاب فارسی پنجم

۲ برای جای خالی بیت‌ها، املاي درست واژه را انتخاب کنید.

- الف چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم
 ب از پی (توست / تُست) این همه امید و بیم
 ۳ غلط‌های املايي را پیدا کنید و درست آن‌ها را بنویسید.

املاي درست	املاي نادرست
	ای همه هستی ز تو پیدا شده
	خاک ظعیف از تو توانا شده
	جز در تو قبله نخواهیم ساخت
	گر ننوازی تو، که خواهد نواخت؟
	یار شو ای مونس غمخارگان
	چاره کن ای چاره‌ی بیچاره گان

۴ به کلمه‌های زیر، کلمه‌ای اضافه کنید که مانند نمونه، توضیح اسم قبل از خود باشد.

نمونه خاک + ضعیف = خاک ضعیف

- روز + =
 آسمان + =
 قبله‌ی + =
 مونس + =

۵ هر واژه را به معنی مناسب آن وصل کنید.

همدم	☐	هستی	☐
بخشنده	☐	برانی	☐
ترس	☐	مونس	☐
تدبیر	☐	کریم	☐
دنیا	☐	بیم	☐
طرد کنی	☐	چاره	☐

۶ معنی بیت‌های زیر را به فارسی روان بنویسید.

الف چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم گر تو برانی به که روی آوریم؟

ب جز در تو قبله نخواهیم ساخت گر ننوازی تو، که خواهد نواخت؟

۷ کلمه‌های زیر را تا سه کلمه ادامه دهید و شبکه‌ی معنایی بسازید.

- الف قبله، ، ،
 ب مونس، ، ،
 پ هستی، ، ،
 ت چاره، ، ،

۶

سنایش | ای همه هستی ز تو پیدا شده

۸ با استفاده از دانش زبانی خود، جدول را کامل کنید.

زمان	فعل	جمله
		از پی توست این همه امید و بیم
		یار شو ای مونس غمخوارگان
		خاک ضعیف از تو توانا شده
		جز در تو قبله نخواهیم ساخت

۹ برای هر کلمه، دو هم خانواده بنویسید.

کریم:

ضعیف:

مونس:

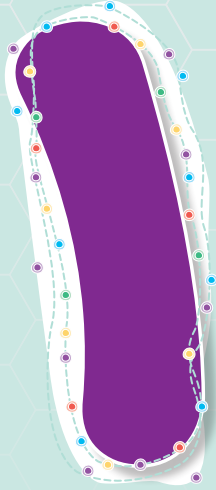
۱۰ در هر بیت، تعداد جمله‌ها را مشخص کنید.

الف چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم گر تو برانی به که روی آوریم؟ (تعداد جمله:)

ب جز در تو قبله نخواهیم ساخت گر ننوازی تو، که خواهد نواخت؟ (تعداد جمله:)

درس

تماشاخانه

واژه‌نامه

نارون: درختی زیبا و چتری شکل

بُن: ریشه، بوته

بیدبُن: درخت بید

گسیخت: از هم باز شد، جدا شد

تاک: درخت انگور

بهاران: هنگام بهار

کهن: قدیم، گذشته

گل‌بوته: بوته‌ی گل

آشپان: لانه

سر به فلک کشیده: بلند

نغمه: سرود، ترانه

سرشار: لبریز، پر

شگفتی: چیزهای عجیب

لطیف: نرم و نازک

درنگ: توقف، آهستگی

اندیشیدن: فکر کردن

تأمل: اندیشیدن

گوارا: لذیذ، خوشمزه

نگاشته: نوشته

می‌نگارد: می‌نویسد

سنگلاخ: زمینی که در آن سنگ فراوان باشد.

تالاب: جایی که آب در آن جمع شود، آبگیر، برکه

می‌تنند: می‌بافند

مفاهیم درس

تک درخت نارون شد رنگ‌رنگ زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

مفهوم با رسیدن فصل پاییز، برگ‌های درخت نارون به رنگ‌های مختلف درآمد و این درخت چتری شکل زیبا، زردرنگ شد.

برگ برگ گل به رقص باد ریخت رشته‌های بیدبن از هم گسیخت

مفهوم با وزیدن باد پاییزی، برگ‌های گل پژمرده شد و شاخه‌های درخت بید از هم جدا شدند. (شکستند)

چشمه کم‌کم خشک شد بی‌آب شد باغ و بستان ناگهان در خواب شد

مفهوم به تدریج چشمه خشک و بی‌آب شد و باغ هم در خواب زمستانی فرو رفت.

برگ نو آرد درخت نارون سبز گردد شاخساران کهن

مفهوم با آمدن بهار، درخت نارون دوباره برگ‌های تازه می‌دهد و شاخه‌های خشک و قدیمی هم دوباره زنده و سبز می‌شوند.

گل بخند بر سر گل‌بوته‌ها پر کند بوی خوش گل باغ را

مفهوم گل روی بوته‌های گل می‌شکفتد و بوی گل، تمام باغ را پر می‌کند.

واژه آموزشی

مخالف یا متضاد: به دو جمله‌ی زیر دقت کنید.

مثال ۱ برای رسیدن به موفقیت، باید روز و شب تلاش کنیم.

۲ هوا در زمستان سرد و در تابستان گرم می‌شود.

از معنی کلمه‌های رنگی این دو جمله درمی‌یابیم که مفهومی مخالف یا ضد هم دارند. به این نوع کلمه‌ها «مخالف» یا «متضاد» می‌گویند.

نگارش

تصویرنویسی: هنگام تصویرنویسی باید به نکته‌های زیر توجه کنیم:

- دقت به جزئیات یک تصویر یا موضوع شنیداری؛ مانند: صدا، رنگ، شکل، اندازه، جهت، نور، لطافت و ...
- انتخاب موضوع مورد علاقه برای نوشتن
- نوشتن جزئیات تصویر یا صدا در نوشته‌ی خود
- استفاده از نشانه‌های نگارشی

کار و تمرین

۱ با انتخاب حرف مناسب و توجه به معنی، کلمه‌های ناقص را کامل کنید.

عمی..... : ژرف (ق، غ) ل..... یف: نرم و نازک (ت، ط) گ..... یخت: جدا شد (س، ص)

ت..... مل : اندیشیدن (ع، ا) الاب: آ بگیر (ط، ت) ک..... ن: گذشته (ح، ه)

۲ جمله‌ها و بیت‌های زیر را با انتخاب کلمه‌ی درست کامل کنید.

الف برگ‌برگ گل به (رقص / رقص) باد ریخت / رشته‌های بیدبن از هم گسیخت

ب (مطالعه / متالعه) در طبیعت و تأمل درباره‌ی آن‌ها، راه مناسبی برای شناخت آن است.

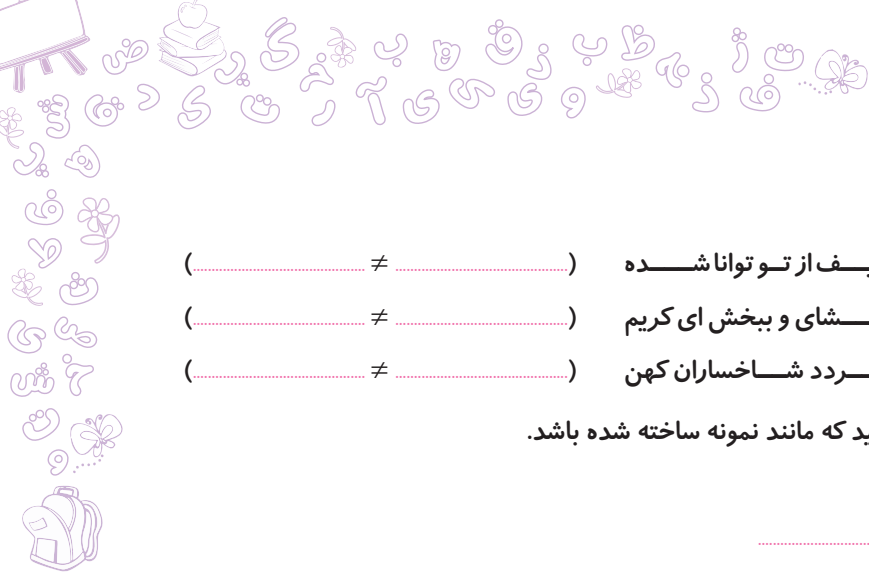
پ کرد (دهقان / دهقان) دانه‌ها در زیر خاک / کرد کوه شاخه‌ی پیچان تاک

ت (هیس / هیس / هیص) گوش بده! به آفریده‌های ساکت خدا گوش بده.

۳ در جمله‌های زیر، غلط‌های املائی را پیدا کنید و شکل درست آن‌ها را بنویسید.

عنکبوت‌ها بین زمین و آسمان تار می‌طند. به قتره‌های باران که حلقه‌های ساکت روی آب را می‌سازند، گوش کن. آیا می‌توانی

صدای هشره‌هایی را که در زمین می‌جنبند، بشنوی؟

۴ در بیت‌های زیر، کلمه‌های متضاد را پیدا کنید.

- الف ای همه هستی ز تو پیدا شده خاک ضعیف از تو توانا شده (..... ≠)
- ب از پی توست این همه امید و بیم هم تو ببخشای و ببخش ای کریم (..... ≠)
- پ برگ نو آرد درخت نارون سبز گردد شاخساران کهن (..... ≠)

۵ از شعر «رقص باد، خنده‌ی گل» سه ترکیب دیگر پیدا کنید که مانند نمونه ساخته شده باشد.

نمونه رفته + رفته = رفته‌رفته

- ۱ = +
- ۲ = +
- ۳ = +

۶ معنی هر واژه را در مقابل آن بنویسید.

- سرشار: درنگ: آشیان:
- نگاشته: تالاب: می‌تنند:
- تاک: بهاران: کهن:

۷ شبکه‌ی معنایی کلمه‌های زیر را تا سه نمونه، ادامه دهید.

- باغ، ، ،
- پاییز، ، ،
- پرستو، ، ،
- ابر، ، ،

۸ معنی جمله و بیت‌های زیر را به فارسی روان بنویسید.

الف این جهان دفتری است که خدای مهربان، به پاکی و زیبایی در آن نگاشته و می‌نگارد.

.....

ب برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت رشته‌های بیدن از هم گسیخت

.....

پ برگ نو آرد درخت نارون سبز گردد شاخساران کهن

.....

۹ در بیت‌های زیر، معنی قسمت‌های مشخص شده را بنویسید.

- الف گل **بخندد** بر سر گل‌بوته‌ها پر کند بوی خوش گل باغ را (.....)
- ب چشمه کم‌کم خشک شد، بی‌آب شد باغ و بستان ناگهان **در خواب شد** (.....)
- پ برگ‌برگ گل به **رقص باد** ریخت رشته‌های بیدن از هم گسیخت (.....)

۱۰ با مخالف کلمه‌های زیر، جمله بسازید.

- خشک ≠ :
- خواب ≠ :
- سرد ≠ :

۱۴

درس ۱ | تماشخانه

۱۱ متن زیر را با انتخاب نشانه‌های ربط مناسب، کامل کنید. (یک نشانه اضافی است.)

اما - ولی - چون - سپس - زیرا

در یک جنگل دورافتاده پر از درخت‌های میوه و سرو و کاج، حیوانات زیادی زندگی می‌کردند
 یک شیر زورمند هم در آن نزدیکی زندگی می‌کرد. شیر حیوانات دیگر را اذیت می‌کرد و هیچ‌کس زورش به
 او نمی‌رسید، زندگی برای حیوانات سخت شده بود. یک روز حیوانات جنگل دور هم جمع شدند، با هم تصمیم
 گرفتند برای تنبیه شیر چاره‌ای پیدا کنند.
 ۱۲ با استفاده از دانش زبانی خود، جدول را کامل کنید.

تعداد جمله	زمان	فعل	جمله
			برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت
			چشمه کم‌کم خشک شد، بی‌آب شد
			آیا تو آنها را می‌بینی و صدایشان را می‌شنوی؟

۱۳ در بیت‌های زیر، کلمه‌هایی را مشخص کنید که در جواب «چه چیز را؟» یا «چه کس را؟» می‌آید.

- الف) باز می‌آید پرستو نغمه‌خوان باز می‌سازد در این جا آشیان (.....)
- ب) کرد دهقان دانه‌ها در زیر خاک کرد کوتاه شاخه‌ی پیچان تاک (.....)
- پ) گل بخندد بر سر گل‌بوته‌ها پر کند بوی خوش گل باغ را (.....)

۱۴ با رعایت نکات تصویرنویسی، برای تصویر زیر، یک بند بنویسید.

.....

.....

.....

۱۵ معنی و زمان کاربرد ضرب‌المثل «گر صبر کنی ز غوره حلوا سازی» را توضیح دهید.

.....

.....

.....

.....

۱۶ تصویر صداهای زیر را در ذهن‌تان مجسم کنید و سپس با استفاده از همه‌ی آنها، یک بند بنویسید.

- صدای آواز گنجشک‌ها
- صدای آب روان جوی
- صدای سوختن چوب

آمادگی برای آزمون تیزهوشان

۱ در کدام گزینه، بیشترین غلط املایی دیده می‌شود؟

- ۱ جز در تو غبله نخواهیم ساخت
- ۲ ما برخی رفتارها را از روی آدت انجام می‌دهیم.
- ۳ کرد دحقان دانه‌ها در زیر خاک
- ۴ کرد کوتاه شاخه‌ی پیچان تاک
- ۱ باز می‌آید پرستو نغمه‌خان
- ۲ باز می‌سازد در اینجا آشیان

۲ معنی کلمه‌های «تاک، مونس، چاره»، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- ۱ درخت سیب، یار، راه حل
- ۲ درخت انگور، همدم، تدبیر
- ۳ درخت انگور، یار، تقدیر
- ۴ درخت سیب، همدم، راه حل

۳ در کدام گزینه، «تضاد» وجود ندارد؟

- ۱ در ناامیدی بسی امید است
- ۲ حق‌تعالی گرم و سرد و درد و رنج
- ۳ در هوایت بی‌قرارم روز و شب
- ۴ هر که نان از عمل خویش خورد

۴ مفهوم کدام بیت متفاوت است؟

- ۱ برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت
- ۲ تک درخت نارون شد رنگ‌رنگ
- ۳ گل بختد بر سر گل‌بوته‌ها
- ۴ کرد دهقان دانه‌ها در زیر خاک

۵ در بیت «جز در تو قبله نخواهیم ساخت / گر نوازی تو که خواهد نواخت؟» چند جمله دیده می‌شود؟

- ۱ پنج
- ۲ چهار
- ۳ سه
- ۴ دو

۶ در کدام گزینه، فعل در جایگاه معمول خود قرار گرفته است؟

- ۱ از پی توست این‌همه امید و بیم
- ۲ باد سرد آرام بر صحرا گذشت
- ۳ چاره کن ای چاره‌ی بیچارگان
- ۴ زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

۷ کدام گزینه متفاوت است؟

- ۱ بهاران
- ۲ دانشمندان
- ۳ گل‌بوته‌ها
- ۴ بیچارگان

۱۵

درس ۱ | تماشخانه

۸ کدام گزینه با بیت «ای همه هستی ز تو پیدا شده / خاک ضعیف از تو توانا شده» معنای نزدیک دارد؟

- ۱ از زمین خشک می‌روید گیاه
- ۲ برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت
- ۳ کرد دهقان دانه‌ها در زیر خاک
- ۴ تک درخت نارون شد رنگ‌رنگ
- چشمه جوشد، آب می‌افتد به راه
- رشته‌های بیدن از هم گسیخت
- کرد کوته شاخه‌ی پیچان تاک
- زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

۹ مفهوم کدام گزینه به ابیات زیر نزدیک‌تر است؟

- ۱ «نسیمی سرد می‌آید بر این باغ / فرو می‌ریزد از هر شاخساری
- ۲ گل بخندد بر سر گل‌بوته‌ها
- ۳ و این منم / زنی تنها / در آستانه‌ی فصل سرد
- ۴ کرد دهقان دانه‌ها در زیر خاک
- ۱ گله
- ۲ درختان را به سوزش می‌تکاند
- ۳ گهی برگی و گه برگی بماند
- ۴ پر کند بوی خوش گل باغ را
- ۱ همجو باغ جهان چنان برجاست؛ و ما از آن روییم یکایک به‌سان برف

۱۰ «مخزن‌الاسرار» اثر کیست؟

- ۱ حافظ
- ۲ سعدی
- ۳ فردوسی
- ۴ نظامی

پاسخ تشریحی آزمون تیزهوشان

۱۱ غلبه ← قبله / نخواهیم ← نخواهیم / خواهد ← خواهد (۳ غلط املایی)

بررسی سایر گزینه‌ها:

۲ آدت ← عادت (۱ غلط املایی)

۴ نغمه‌خان ← نغمه‌خوان (۱ غلط املایی)

۲ تاک: درخت انگور / مونس: همدم، یار / چاره: تدبیر، راه حل

۳ بررسی تضاد در سایر گزینه‌ها:

۱ ناامیدی ≠ امید / سیه ≠ سپید

۳ روز ≠ شب

۴ این بیت به «رسیدن فصل بهار»، ولی باقی گزینه‌ها به «رسیدن فصل پاییز» اشاره دارد.

۵ جز در تو قبله نخواهیم ساخت (جمله‌ی اول) گر نوازی تو (جمله‌ی دوم) که خواهد نواخت؟ (جمله‌ی سوم)

۶ باد سرد آرام بر صحرا گذشت (معمولاً قسمت اصلی جمله یا همان فعل، در پایان جمله قرار می‌گیرد).

بررسی سایر گزینه‌ها:

۱ از پی توست (است) این همه امّید و بیم

۴ زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

۷ «بهاران» به معنی «هنگام بهار» است و جمع نیست، اما باقی گزینه‌ها جمع هستند.

۸ بیت سؤال و گزینه‌ی (۱) به زنده‌شدن و حیات و زندگی زمین اشاره می‌کند، درحالی‌که باقی گزینه‌ها به «مردن زمین در فصل زمستان» اشاره دارند.

۹ شعر صورت سؤال و گزینه‌ی (۲)، هر دو به «رسیدن فصل سرما» اشاره دارد.

۱۰

۱۶

ساج | فارسی پنجم

درس ۲ فضل خدا

واژه‌نامه

فضل: بخشش، نیکویی، برتری	نهار: روز
شمار: حدّ و اندازه، عدد و حساب	بیخ: ریشه
بحر: دریا	توحیدگو: اقرارکننده به یگانگی خداوند
بَرّ: خشکی	تحسین: آفرین گفتن، نیکو شمردن، تشویق کردن
آنجم: ستارگان، جمع نجم	غرور: سربلندی
لیل: شب	گردکان: گردو

۱۷

درس ۲ | فضل خدا

مفاهیم درس

فضل خدای را که تواند شمار کرد؟ یا کیست آن که شکر یکی از هزاران کرد؟

مفهوم بخشش و نعمت‌های خداوند را هیچ کس نمی‌تواند بشمارد و کسی نیست که بتواند شکر یکی از هزاران نعمت خداوند را به جا بیاورد.

بحر آفرید و برّ و درختان و آدمی خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد

مفهوم دریا و خشکی و درختان و انسان را به وجود آورد و خورشید و ماه و ستارگان و روز و شب را آفرید.

اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب بستان میوه و چمن و لاله زار کرد

مفهوم با اثرگذاری آفتاب بر خاک مرده، از آن، باغ میوه و دشت و لاله‌زار را آفرید.

ابر آب داد بیخ درختان مرده را شاخ برهنه پیرهن نوبهار کرد

مفهوم (خداوند) با قدرت بارش باران از ابر، ریشه‌ی درختان را آب داد و لباس بهار را بر شاخه‌های خشک و برهنه پوشاند.

توحیدگویی او نه بنی‌آدمند و بس هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

مفهوم نه تنها انسان‌ها خداوند را به یگانگی یاد می‌کنند، بلکه هر بلبلی هم که بر روی شاخه‌ها آواز می‌خواند، خداوند را یاد می‌کند.

دانش زبانی

لحن و آهنگ: یکی از نکته‌های مهم هنگام خواندن یک متن، توجه به مفهوم آن است؛ زیرا هر نوع نوشته‌ای باید با لحن خاص خودش خوانده شود. مثلاً ما متن پیام تسلیت و متن پیام تبریک را با یک لحن نمی‌خوانیم و آهنگ صدایمان، در هر کدام متفاوت است.

نگارش

تبدیل شعر به قصه و داستان: اگر بخواهیم شعری را به قصه تبدیل کنیم، باید به این نکته‌ها توجه کنیم:

● حفظ موضوع اصلی شعر و شخصیت‌های آن

● بیان مکان و زمان رویدادها

● نوشتن دقیق جزئیات در بیان رویدادها

نشانه‌های نگارشی: از هرکدام از نشانه‌های زیر، در مکان و جایگاه خاصی استفاده می‌کنیم:

● **نقطه (.):** در پایان جمله‌ها

مثال خدایا به ما توانایی و دانایی بده.

● **دو نقطه (:):** قبل از بیان مستقیم سخن از کسی

مثال بهرام گفت: «فردا به پارک نمی‌رویم.»

● **ویرگول (،):** هنگام مکث یا درنگ کوتاه در جمله یا شمردن چند چیز پشت سر هم

مثال در دشتی بزرگ و سرسبز، پروانه، سنجاقک، ملخ، کفشدوزک و شاپرک زندگی می‌کردند.

● **تعجب (!):** در پایان جمله‌ی عاطفی یا تعجبی

مثال چه باغ بزرگ و زیبایی!

● **سؤال (?):** در پایان پرسش کردن از چیزی

مثال آیا باز هم باغبان به گل‌ها آب خواهد داد؟

● **گیومه ("):** جمله‌ای که به طور مستقیم از کسی نقل می‌کنیم، داخل گیومه می‌گذاریم.

مثال سارا گفت: «ما باید خوب درس بخوانیم.»

۱۸

کتاب فارسی پنجم

کار و تمرین

۱) جمله‌ها و بیت‌های زیر را با انتخاب املائی درست واژه، کامل کنید.

الف) (فظل / فضل) خدای را که تواند شمار کرد؟ / یا کیست آن‌که شکر یکی از هزار کرد؟

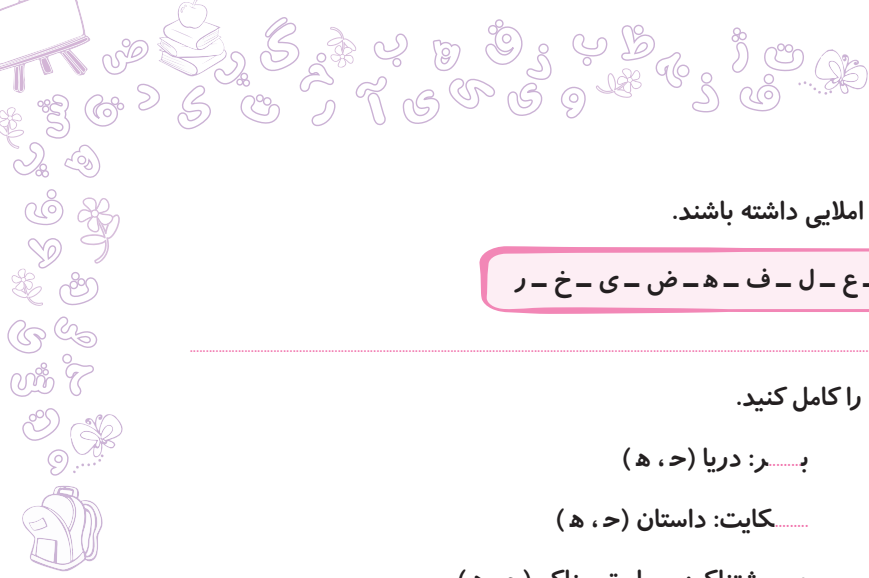
ب) (بحر / بهر) آفرید و برّ و درختان و آدمی / خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد

پ) اجزای خاک مرده به (تعسیر / تأسیر / تأثیر) آفتاب / بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد

ت) (توحید / توهید) گوی او نه بنی‌آدمند و بس / هر بلبلی که (ذمزه / زمزمه) بر شاخسار کرد

۲) در متن زیر، غلط‌های املائی را پیدا کنید و شکل درست آن‌ها را بنویسید.

پروانه‌های دشت همیشه دربارهی او حرف می‌زدند و بعضی از آن‌ها به زیبایی بال‌های او هسرت می‌خوردند. یک روز هنگام قروب که خورشید، نورش را پشت کوه‌ها پنهان می‌کرد، پروانه‌ها دربارهی قرور و خدبینی برکه با هم صحبت می‌کردند.

۳ با حروف درهم‌ریخته‌ی زیر، چهار کلمه بسازید که ارزش املائی داشته باشند.

س - ت - ش - ا - ن - ح - ع - ل - ف - ه - ض - ی - خ - ر

۴ با انتخاب حرف مناسب و توجه به معنی، کلمه‌های ناقص را کامل کنید.

- ت.....سین: آفرین گفتن (ح، ه) ب.....ر: دریا (ح، ه)
نجم: ستاره‌ها (ع، آ) کایت: داستان (ح، ه)
 پیر.....ن: لباس (ه، ح) و.....شتناک: بسیار ترسناک (ح، ه)

۵ در بیت و جمله‌ی زیر، کلمه‌های مخالف را پیدا کنید و بنویسید.

الف بحر آفرید و برّ و درختان و آدمی خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد
 (..... ≠)

ب آخر چگونه خربزه‌ی به آن بزرگی را روی درختی به این کوچکی آفریده است؟
 (..... ≠)

۶ در جدول زیر، برای هر ارتباط خواسته‌شده، نمونه‌ای بنویسید.

کلمه	هم‌معنی	مخالف	جمع با «ان»
هنرمند			
برهنه			
مرده			

۷ مانند نمونه، برای هر کلمه، سه کلمه با آهنگ یکسان بنویسید.

نمونه خواب، تاب، آب، ناب

سحر، ، ،
 باران، ، ،
 غریب، ، ،

۸ کلمه‌هایی را که با هم ارتباط دارند، مشخص کنید و در یک گروه بنویسید.

باران - پرواز - شکوفه - باغ - قفس - سرما - سبزه - آزادی - درختان - زمستان - برف - طوطی

- ۱ ، ،
 ۲ ، ،
 ۳ ، ،

۹ در مقابل هر بیت، موضوع اصلی آن را در چند کلمه بنویسید.

- الف فضل خدای را که تواند شمار کرد؟ یا کیست آن‌که شکر یکی از هزار کرد؟ (.....)
 ب ابر آب داد بیخ درختان مرده را شاخ برهنه پیرهن نوبهار کرد (.....)
 پ توحید گوی او نه بنی آدمند و بس هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد (.....)

۱۰ هر واژه را به معنی مناسب خودش وصل کنید.

○ سخن زیر لب	● انجم
○ خشکی	● بحر
○ بخشش	● بَرّ
○ دریا	● فضل
○ ستارگان	● بستان
○ باغ	● زمزمه

۱۱ جمله و بیت‌های زیر را معنی کنید.

الف پروانه، زیبایی خودش را تحسین می‌کرد.

ب توحید گوی او نه بنی آدمند و بس هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

ب بحر آفرید و بَرّ و درختان و آدمی خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد

۱۲ با مرتّب کردن کلمه‌های درهم ریخته، جمله بسازید.

پروانه - خود - ببیند - تلاش - را - کرد - هرچه - نتوانست - آب - در

به - از - جدا - ناگهان - گردویی - شاخه - خورد - شد - پیشانی‌اش - و

۱۳ با سلیقه و دانش خودتان، جاهای خالی را با کلمه‌های مناسب پر کنید.

خورشید زیبا و که تا آن لحظه ساکت و شاهد گفت‌وگوی آنها بود، لب به سخن باز کرد و گفت: «دوستان خوبم! همه‌ی ما باید از خداوند بزرگ و تشکر کنیم که با نظم و همه‌چیز را آفریده است و ما نباید با غرور و باعث آزار و دیگران بشویم.»

۱۴ با استفاده از دانش زبانی خود، جدول را کامل کنید.

تعداد جمله	زمان فعل‌ها	نوع جمله	جمله
			ابر آب داد بیخ درختان مرده را شاخ برهنه پیرهن نوبهار کرد
			پروانه گفت: «تو چه گل سرخ زیبایی هستی!»
			آیا تو صدای تاریکی شب را می‌شنوی؟ صدای روشنایی روز را چطور؟

۲۰

کاج | فارسی پنجم

۱۵ هر عبارت را ادامه دهید تا به یک جمله تبدیل شود.

- الف امروز با مادرم
- ب شاید شما هم
- پ دفتری زیبا برای
- ت همین کارهای ساده

۱۶ در جاهای خالی، نشانه‌های نگارشی مناسب بگذارید.

خرگوش وارد منزل روباه شد و گفت سلام آقا روباهه حال شما چطور است روباه گفت بفرمایید چه عجب شد که یاد ما کردی با توجه به داستان «راز گل سرخ»، کادر زیر را کامل کنید.

شخصیت‌ها	
زمان	
مکان	
رویدادها	

۱۸ شعر «دهکده‌ی خوب ما» را به قصه تبدیل کنید و بنویسید.

لک لک شاد و سفید، می‌گذرد با شتاب
 جنگلی از روی خاک، سرزده تا آفتاب
 در دل کوه و کمر، پیچ و خم دژه‌ها
 سرزده از سنگ سرد، آتش آلاله‌ها
 خسته نفس می‌زند، اسب نجیب گهر
 بوی خوش کاهگل، می‌وزد از پشت بام
 منظره‌ی روبه‌رو، منظره‌ای آشناست
 دهکده‌ی ما ولی در دل یک قاب بود

می‌نگرد لحظه‌ای، عکس خودش را در آب
 جنگل وارونه نیز، سبزه شده زیر آب
 طعم علف‌های سبز، در دهن بژه‌ها
 بر سر هر صخره‌ای، بازی بزغاله‌ها
 یال پریشان او دست نسیم سحر
 کوچه پراز عابراست، بربل آن‌ها «سلام»
 منظره‌ی دهکده، دهکده‌ی خوب ماست
 باز به خود آمدم، این‌همه در خواب بود

۳

درس ۲ | فضل خدا

آمادگی برای آزمون تیزهوشان

۱ در کدام گزینه، غلط املایی وجود ندارد؟

- ۱ بهر آفرید و بز و درختان و آدمی
- ۲ فضل خدای را که تواند شمار کرد؟
- ۳ ابر آب داد بیخ درختان مرده را
- ۴ توحیدگوی او نه بنی آدمند و بس
- خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد
- یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد؟
- شاخ برحنه پیرهن نوبهار کرد
- هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

۲ معنی کلمه‌های «فضل، لیل، نهار»، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- ۱ بخشش، شب، روز
- ۲ نیکی، روز، شب
- ۳ بخشش، روزها، شب‌ها
- ۴ نیکی، شب‌ها، روزها

۳ در کدام گزینه، دو کلمه‌ی جمع وجود دارد؟

- ۱ فضل خدای را که تواند شمار کرد؟
- ۲ بحر آفرید و بز و درختان و آدمی
- ۳ اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب
- ۴ فصل پاییز و زمستان می‌رود
- یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد؟
- خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد
- بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد
- بار دیگر چون بهاران می‌شود

۴ مفهوم کدام بیت متفاوت است؟

- ۱ توحیدگوی او نه بنی آدمند و بس
- ۲ هر گل و برگی که هست، یاد خدا می‌کند
- ۳ هر کس به زبانی صفت حمد تو گوید
- ۴ همه باغ پر سنبل و لاله بود
- هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد
- بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار
- بلبل به غزل‌خوانی و قمری به ترانه
- ز بلبل همه باغ پر ناله بود

۵ در کدام بیت کلمه‌ای با یک تلفظ و دو املا و معنای متفاوت وجود دارد؟

- ۱ بحر آفرید و بز و درختان و آدمی
- ۲ برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت
- ۳ برگ نو آرد درخت نارون
- ۴ توحیدگوی او نه بنی آدمند و بس
- خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد
- رشته‌های بیدهن از هم گسیخت
- سبز گردد شاخساران کهن
- هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

۶ کدام گزینه تعداد جمله‌ی کم‌تری دارد؟

- ۱ باد سرد آرام بر صحرا گذشت
- ۲ چشمه کم‌کم خشک شد، بی‌آب شد
- ۳ اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب
- ۴ از زمین خشک می‌روید گیاه
- سبزه‌زاران رفته‌رفته زرد گشت
- باغ و بستان ناگهان در خواب شد
- بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد
- چشمه جوشد، آب می‌افتد به راه

۷ در بیت «اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب / بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد» کدام کلمه درباره‌ی اسم قبل از خود توضیح

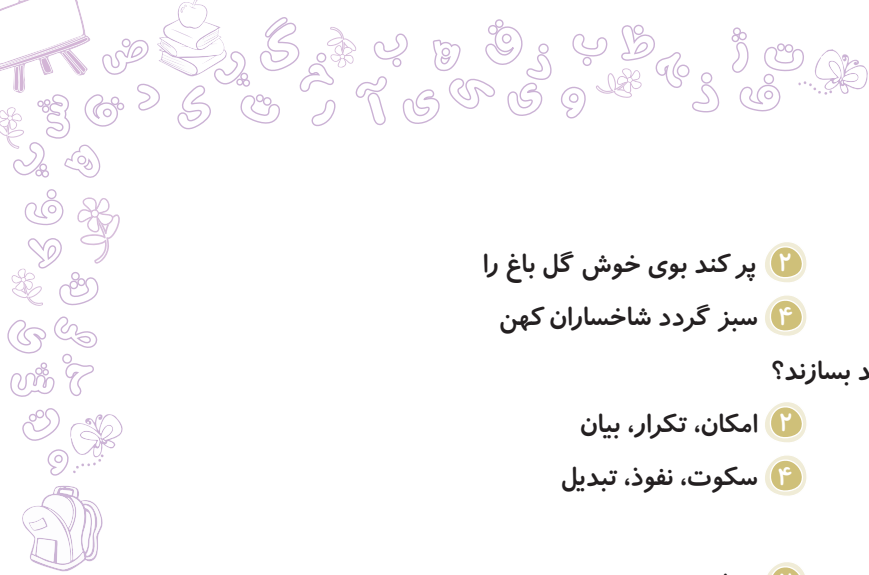
می‌دهد؟

- ۱ خاک
- ۲ آفتاب
- ۳ مُرده
- ۴ میوه

۲۲

ساج | فارسی پنجم

۸ قسمت‌های تشکیل‌دهنده‌ی کدام جمله متفاوت است؟

- ۱ فضل خدای را که تواند شمار کرد؟
 ۲ پر کند بوی خوش گل باغ را
 ۳ ابر آب داد بیخ درختان مرده را
 ۴ سبز گردد شاخساران کهن

۹ کدام گروه کلمه، همگی می‌توانند با «ناپذیر» کلمه‌ی جدید بسازند؟

- ۱ انکار، خستگی، تشنگی
 ۲ امکان، تکرار، بیان
 ۳ وصف، تسخیر، خستگی
 ۴ سکوت، نفوذ، تبدیل

۱۰ ساخت کدام کلمه متفاوت است؟

- ۱ دمام
 ۲ سراسر
 ۳ گردا گرد
 ۴ دورتادور

پاسخ تشریحی آزمون تیزهوشان

۱ بررسی سایر گزینه‌ها:

- ۱ بهر ← بحر
 ۲ فضل ← فضل
 ۳ برهنه ← برهنه

۲ فصل: بخشش / لیل: شب / نهار: روز

۳ درختان: جمع درخت / انجم: جمع نجم، ستاره‌ها

۴ باقی گزینه‌ها به «یاد کردن و ذکر خداوند توسط تمام موجودات دنیا» اشاره دارد.

۵ بحر (دریا) / بهر (برای)

۶ اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب / بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد (۱ جمله)

بررسی سایر گزینه‌ها:

- ۱ باد سرد آرام بر صحرا گذشت (جمله‌ی اول) سبزه‌زاران رفته‌رفته زرد گشت (جمله‌ی دوم)
 ۲ چشمه کم‌کم خشک شد، (جمله‌ی اول) بی‌آب شد (جمله‌ی دوم) باغ و بستان ناگهان در خواب شد (جمله‌ی سوم)
 ۴ از زمین خشک می‌روید گیاه (جمله‌ی اول) چشمه جوشد، (جمله‌ی دوم) آب می‌افتد به راه (جمله‌ی سوم)
 ۷ «مُرده» یک ویژگی است که درباره‌ی «خاک» توضیح می‌دهد.
 ۸ سبز گردد شاخساران کهن (۲ قسمت)

بررسی سایر گزینه‌ها:

- ۱ فضل خدای را که تواند شمار کرد؟ (۳ قسمت)
 ۲ پر کند بوی خوش گل باغ را (۳ قسمت)
 ۳ ابر آب داد بیخ درختان مرده را (۳ قسمت)
 ۹ وصف + ناپذیر = وصف‌ناپذیر / تسخیر + ناپذیر = تسخیرناپذیر / خستگی + ناپذیر = خستگی‌ناپذیر
 ۱۰ دورتادور = دور + تا + دور

ساخت باقی کلمه‌ها:

- ۱ دمام = دم + ا + دم
 ۲ سراسر = سر + ا + سر
 ۳ گردا گرد = گرد + ا + گرد

۳۴

درس ۲ | فصل خدا

سواد خواندن

با توجه به داستان «راز گل سرخ»، به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.

۱ چرا پروانه‌ها به حال پروانه‌ی مفرور حسرت می‌خورند؟

۲ پروانه هر روز صبح چه کارهایی انجام می‌داد؟

۳ کدام شخصیت داستان به پروانه کمک کرد تا به اشتباهش پی ببرد؟

۴ کدام شخصیت، پروانه را به تشکر از خداوند تشویق کرد؟

گل سرخ

برگ‌ها

خورشید

ریشه

۵ پیام داستان را در یک خط بنویسید.

داستان زیر را بخوانید و به پرسش‌ها پاسخ دهید.

گره و روباه

۲۴

کتابخانه فارسی پنجم

روزی گربه‌ای به روباهی رسید و چون فکر می‌کرد روباه حیوان باهوشی است، به او سلام کرد و گفت: «حالتان چطور است؟» روباه مفرور نگاهی به او کرد و گفت: «چطور جرأت کردی از من احوال‌پرسی کنی؟ اصلاً تو چه دانشی داری؟» گربه گفت: «من فقط یک هنر دارم و آن این است که وقتی سگ‌ها دنبالم می‌کنند، می‌توانم روی درخت بپریم و جانم را نجات بدهم.» روباه گفت: «من صد هنر دارم و می‌خواهم به تو یاد بدهم که چگونه با سگ‌ها برخورد کنی.» در همین لحظه یک

شکارچی با سگ‌هایش سر رسیدند. گربه فوری از درخت بالا رفت، اما روباه همین که خواست کاری بکند، سگ‌ها او را گرفتند. گربه گفت: «آقا روباه، اگر شما هم مثل من یک هنر داشتید، الان اسیر نمی‌شدید.»

۱ چرا روباه نتوانست از دست سگ‌ها نجات پیدا کند؟

۲ اگر شما به جای روباه بودید، چه تصمیمی می‌گرفتید؟

۳ چرا گربه یک هنر خودش را بهتر از صد هنر روباه می‌دانست؟

۴ کدام ویژگی باعث گرفتاری روباه شد؟

بی‌دقتی

غرور

تنبلی

خودخواهی

۵ پیامی که از داستان برداشت کردید، بنویسید.

همکاران محترم بخوانند

دستورالعمل استفاده از کتاب‌های کار ۵ بعدی دکتر آی کیو

همکار گرانقدر - سلام

کتاب‌های ۵ بعدی دکتر آی کیو، نسل پیشرفته‌ی کتاب‌های کار به شمار می‌روند. لازم است قبل از معرفی این کتاب‌ها به دانش‌آموزان، با مفتوا و شیوه‌ی استفاده از آن‌ها آشنا شوید.

● **بعد اول - درسامه:** آموزش کامل مفاهیم کتاب درسی در ابتدای هر جلسه، باعث می‌شود تا شما دبیر گرامی، ضمن داشتن طرح درس مورد قبول، در کوتاه‌ترین زمان ممکن به بالاترین بازدهی در تدریس خود دست یابید. ضمن این‌که به‌پای قرأت درسامه و ایثاناً نسخه‌برداری‌های ناقص دانش‌آموزان، زمان بیشتری از کلاس درس را می‌توانید به حل تمرین‌های بیشتر بپردازید. لازم به ذکر است، در برخی کتاب‌های پایه‌ی اول دبستان، به دلیل پایین بودن سطح سواد خوانداری دانش‌آموزان، از ارائه‌ی درسامه‌های کتبی پرهیز شده و به آموزش شفاهی در سایت دکتر آی کیو بسنده شده است.

● **بعد دوم - کار در کلاس:** به جرأت می‌توان گفت که تمرین‌ها و پرسش‌های بدون پاسخ کتاب‌های دکتر آی کیو از لحاظ تنوع و گوناگونی بی‌نظیر هستند. شما همکار گرامی می‌توانید از تمرین‌های بدون پاسخ پس از درسامه‌ها که معمولاً با نام کار و تمرین ارائه شده‌اند، جهت کار در کلاس استفاده نمایید.

● **بعد سوم - آمادگی تیزهوشان:** با پیشرفت سطح آموزش دانش‌آموزان در سال‌های اخیر، این نیاز احساس شد تا قسمتی از کتاب‌های دکتر آی کیو جهت آمادگی دانش‌آموزان تیزهوش طرایی شود. علاوه بر این، سطح کلی تمرین‌ها و پرسش‌های بدون پاسخ کتاب در هر ی حدی است که به خوبی سطح انتظار دبیر و دانش‌آموز برتر را اغنا کند.

از آن‌جا که پرسش‌های آزمون‌های آزمایشی رایج در کشور و آزمون‌های ورودی مدارس خاص، اغلب در قالب تست و پرسش چهارگزینه‌ای طرایی می‌شوند، پرسش‌های بخش آمادگی تیزهوشان را به صورت چهارگزینه‌ای طرایی کرده‌ایم تا دانش‌آموزان عزیزمان با شیوه‌ی پاسخ‌گویی به پرسش‌های چهارگزینه‌ای نیز آشنا شوند. بدیهی است در پایه‌ی اول دبستان، به دلیل سطح پایین سواد خوانداری دانش‌آموزان و کم بودن اهمیت پرسش‌های چهارگزینه‌ای، این مورد، از کتاب‌های دکتر آی کیو حذف شده است.

● **بعد چهارم - کار در منزل:** در انتهای کتاب، به تعداد درس‌ها و جلسه‌ها، کاربرگ‌های مروری، جهت کار در منزل دانش‌آموزان طرایی شده است. دانش‌آموزان می‌توانند پس از حل کاربرگ هر جلسه، آن را از فط برش تعبیه شده، قیچی کرده و جهت تصحیح به شما دبیر و همکار گرامی تحویل نمایند.

● **بعد پنجم - آموزش تصویری:** بدون شک مهم‌ترین و منحصراً به فردترین ویژگی کتاب‌های دکتر آی کیو، مجهز بودن این سری از کتاب‌ها به آموزش تصویری در سایت اختصاصی www.DriQ.com می‌باشد. دانش‌آموزان می‌توانند بنا به تشفیص شما دبیر گرامی، قبل از ورود به کلاس، تدریس جلسه‌ی موردنظر را در سایت دکتر آی کیو دنبال کنند تا با حضور ذهن و دانش نسبی در کلاس شما حاضر شوند. علاوه بر این، چنان‌چه دانش‌آموزی بنا به کسالت یا هر دلیل دیگری، جلسه‌ای از کلاس ارزشمند شما دبیر گرامی را از دست داد، می‌تواند با مراجعه به سایت دکتر آی کیو از تدریس همان جلسه بهره‌مند شود تا در فهم ادامه مطالب دچار مشکل نشود.

بدین ترتیب در طرایی و تولید مجموعه کتاب‌های کار ۵ بعدی دکتر آی کیو، تلاش بر این بوده تا این کتاب‌ها در کلاس و منزل بتوانند کمک حال شما دبیر گرامی باشند. لطفاً با پیشنهادات سازنده‌ی خود، ما را در بهبود کیفیت این سری از کتاب‌ها یاری نمایید.

DriQbooks@gaj.ir

ایمیل کتاب‌های دکتر آی کیو:

[@micro_iq_gaj](https://www.instagram.com/micro_iq_gaj)

تلگرام کتاب‌های دکتر آی کیو:

ستایش

واژه‌نامه

غمخوارگان: غمخواران

چاره: تدبیر، راه‌حل

بیم: ترس

کریم: بخشنده

هستی: دنیا، جهان

خاک ضعیف: در این‌جا منظور انسان است.

برانی: دور کنی، طرد کنی

ننازی: مهربانی و نوازش نکنی، محبت نکنی

مونس: همدم، یار

مفاهیم درس

ای همه هستی ز تو پیدا شده خاک ضعیف از تو توانا شده

مفهوم ای خدایی که تمام مخلوقات دنیا را آفریده‌ای و از خاکی ضعیف، انسانی توانا آفریدی.

از پی توست این همه امید و بیم هم تو بخشای و بخش ای کریم

مفهوم به خاطر بخشندگی توست که ما با این‌همه ترس، باز هم امیدواریم، پس ای خداوند بخشنده، ما را ببخش.

چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم گر تو برانی به که روی آوریم؟

مفهوم مشکل ما را حل کن که یاری‌رسانی نداریم. اگر ما را از خود دور کنی، از چه کسی کمک بخواهیم؟

جز در تو قبله نخواهیم ساخت گر ننازی تو، که خواهد نواخت؟

مفهوم ما به غیر از درگاه تو به قبله‌ی دیگری روی نمی‌آوریم. اگر تو به ما محبت نکنی، چه کسی به ما مهربانی خواهد کرد؟

یار شو ای مونس غمخوارگان چاره‌کن ای چاره‌ی بیچارگان

مفهوم ای یار غمخواران، ما را یاری کن و ای چاره‌ساز بیچارگان، مشکل ما را حل کن.

کار و تمرین

۱) چهار کلمه بنویسید که ترکیب آنها مانند نمونه‌ی زیر باشد.

نمونه غم + خواره + گ + ان : غمخوارگان

۱) + + گ + ان :

۲) + + گ + ان :

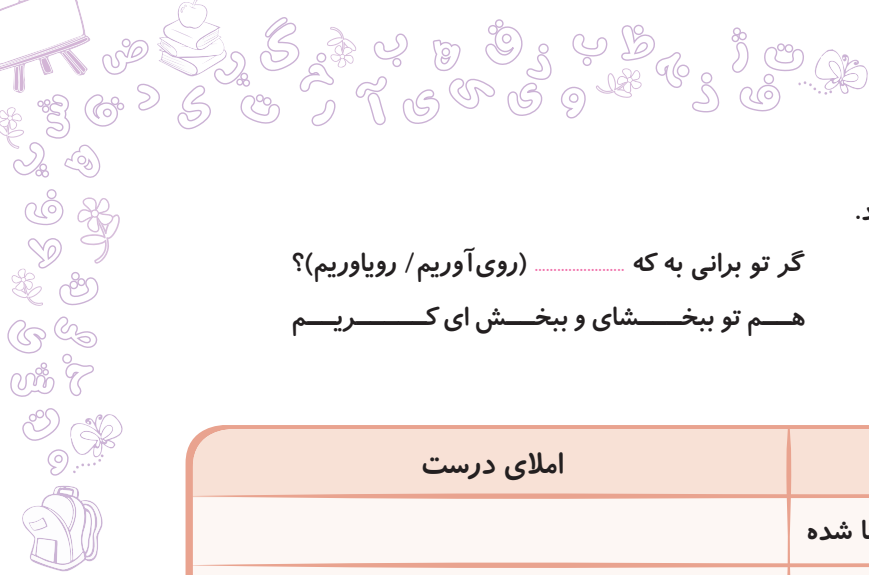
۳) + + گ + ان :

۴) + + گ + ان :

۸

کتاب فارسی پنجم

۲ برای جای خالی بیت‌ها، املاي درست واژه را انتخاب کنید.

- الف چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم
 ب از پی (توست / تُست) این همه امید و بیم
 ۳ غلط‌های املايي را پیدا کنید و درست آن‌ها را بنویسید.

املاي درست	املاي نادرست
	ای همه هستی ز تو پیدا شده
	خاک ظعیف از تو توانا شده
	جز در تو قبله نخواهیم ساخت
	گر ننوازی تو، که خواهد نواخت؟
	یار شو ای مونس غمخارگان
	چاره کن ای چاره‌ی بیچاره گان

۴ به کلمه‌های زیر، کلمه‌ای اضافه کنید که مانند نمونه، توضیح اسم قبل از خود باشد.

نمونه خاک + ضعیف = خاک ضعیف

- روز + =
 آسمان + =
 قبله‌ی + =
 مونس + =

۵ هر واژه را به معنی مناسب آن وصل کنید.

همدم	☐	هستی	☐
بخشنده	☐	برانی	☐
ترس	☐	مونس	☐
تدبیر	☐	کریم	☐
دنیا	☐	بیم	☐
طرد کنی	☐	چاره	☐

۶ معنی بیت‌های زیر را به فارسی روان بنویسید.

الف چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم گر تو برانی به که روی آوریم؟

ب جز در تو قبله نخواهیم ساخت گر ننوازی تو، که خواهد نواخت؟

۷ کلمه‌های زیر را تا سه کلمه ادامه دهید و شبکه‌ی معنایی بسازید.

- الف قبله، ، ،
 ب مونس، ، ،
 پ هستی، ، ،
 ت چاره، ، ،

۶

سنایش | ای همه هستی ز تو پیدا شده

۸ با استفاده از دانش زبانی خود، جدول را کامل کنید.

زمان	فعل	جمله
		از پی توست این همه امید و بیم
		یار شو ای مونس غمخوارگان
		خاک ضعیف از تو توانا شده
		جز در تو قبله نخواهیم ساخت

۹ برای هر کلمه، دو هم خانواده بنویسید.

کریم:

ضعیف:

مونس:

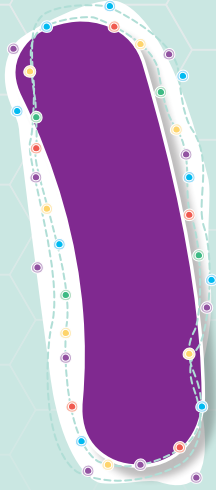
۱۰ در هر بیت، تعداد جمله‌ها را مشخص کنید.

الف چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم گر تو برانی به که روی آوریم؟ (تعداد جمله:)

ب جز در تو قبله نخواهیم ساخت گر ننوازی تو، که خواهد نواخت؟ (تعداد جمله:)

درس

تماشاخانه

واژه‌نامه

نارون: درختی زیبا و چتری شکل

بُن: ریشه، بوته

بیدُن: درخت بید

گسیخت: از هم باز شد، جدا شد

تاک: درخت انگور

بهاران: هنگام بهار

کهن: قدیم، گذشته

گل‌بوته: بوته‌ی گل

آشپان: لانه

سر به فلک کشیده: بلند

نغمه: سرود، ترانه

سرشار: لبریز، پر

شگفتی: چیزهای عجیب

لطیف: نرم و نازک

درنگ: توقف، آهستگی

اندیشیدن: فکر کردن

تأمل: اندیشیدن

گوارا: لذیذ، خوشمزه

نگاشته: نوشته

می‌نگارد: می‌نویسد

سنگلاخ: زمینی که در آن سنگ فراوان باشد.

تالاب: جایی که آب در آن جمع شود، آبگیر، برکه

می‌تنند: می‌بافند

مفاهیم درس

تک درخت نارون شد رنگ‌رنگ زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

مفهوم با رسیدن فصل پاییز، برگ‌های درخت نارون به رنگ‌های مختلف درآمد و این درخت چتری شکل زیبا، زردرنگ شد.

برگ برگ گل به رقص باد ریخت رشته‌های بیدن از هم گسیخت

مفهوم با وزیدن باد پاییزی، برگ‌های گل پژمرده شد و شاخه‌های درخت بید از هم جدا شدند. (شکستند)

چشمه کم‌کم خشک شد بی‌آب شد باغ و بستان ناگهان در خواب شد

مفهوم به تدریج چشمه خشک و بی‌آب شد و باغ هم در خواب زمستانی فرو رفت.

برگ نو آرد درخت نارون سبز گردد شاخساران کهن

مفهوم با آمدن بهار، درخت نارون دوباره برگ‌های تازه می‌دهد و شاخه‌های خشک و قدیمی هم دوباره زنده و سبز می‌شوند.

گل بخند بر سر گل‌بوته‌ها پر کند بوی خوش گل باغ را

مفهوم گل روی بوته‌های گل می‌شکفتد و بوی گل، تمام باغ را پر می‌کند.

واژه آموزشی

مخالف یا متضاد: به دو جمله‌ی زیر دقت کنید.

مثال ۱ برای رسیدن به موفقیت، باید روز و شب تلاش کنیم.

۲ هوا در زمستان سرد و در تابستان گرم می‌شود.

از معنی کلمه‌های رنگی این دو جمله درمی‌یابیم که مفهومی مخالف یا ضد هم دارند. به این نوع کلمه‌ها «مخالف» یا «متضاد» می‌گویند.

نگارش

تصویرنویسی: هنگام تصویرنویسی باید به نکته‌های زیر توجه کنیم:

- دقت به جزئیات یک تصویر یا موضوع شنیداری؛ مانند: صدا، رنگ، شکل، اندازه، جهت، نور، لطافت و ...
- انتخاب موضوع مورد علاقه برای نوشتن
- نوشتن جزئیات تصویر یا صدا در نوشته‌ی خود
- استفاده از نشانه‌های نگارشی

۳

کلاس | فارسی پنجم

کار و تمرین

۱ با انتخاب حرف مناسب و توجه به معنی، کلمه‌های ناقص را کامل کنید.

عمی..... : ژرف (ق، غ) ل..... یف: نرم و نازک (ت، ط) گ..... یخت: جدا شد (س، ص)

ت..... مل: اندیشیدن (ع، ا) ا..... الاب: آ بگیر (ط، ت) ک..... ن: گذشته (ح، ه)

۲ جمله‌ها و بیت‌های زیر را با انتخاب کلمه‌ی درست کامل کنید.

الف برگ‌برگ گل به (رقص / رقص) باد ریخت / رشته‌های بیدبن از هم گسیخت

ب (مطالعه / متالع) در طبیعت و تأمل درباره‌ی آن‌ها، راه مناسبی برای شناخت آن است.

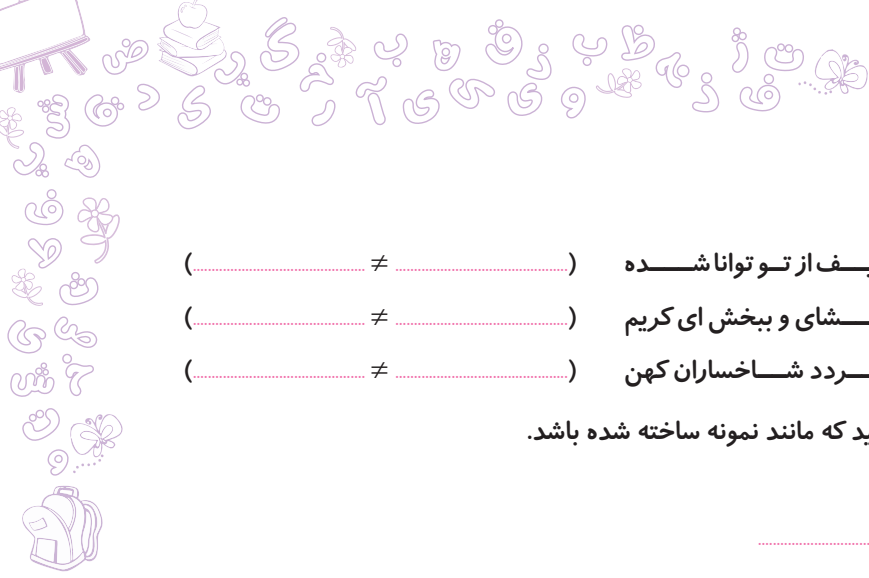
پ کرد (دهقان / دهقان / دحقان) دانه‌ها در زیر خاک / کرد کوه شاخه‌ی پیچان تاک

ت (هیس / هیس / هیص) گوش بده! به آفریده‌های ساکت خدا گوش بده.

۳ در جمله‌های زیر، غلط‌های املائی را پیدا کنید و شکل درست آن‌ها را بنویسید.

عنکبوت‌ها بین زمین و آسمان تار می‌طند. به قتره‌های باران که حلقه‌های ساکت روی آب را می‌سازند، گوش کن. آیا می‌توانی

صدای هشره‌هایی را که در زمین می‌جنبند، بشنوی؟

۴ در بیت‌های زیر، کلمه‌های متضاد را پیدا کنید.

- الف ای همه هستی ز تو پیدا شده خاک ضعیف از تو توانا شده (..... ≠)
- ب از پی توست این همه امید و بیم هم تو ببخشای و ببخش ای کریم (..... ≠)
- پ برگ نو آرد درخت نارون سبز گردد شاخساران کهن (..... ≠)

۵ از شعر «رقص باد، خنده‌ی گل» سه ترکیب دیگر پیدا کنید که مانند نمونه ساخته شده باشد.

نمونه رفته + رفته = رفته‌رفته

- ۱ = +
- ۲ = +
- ۳ = +

۶ معنی هر واژه را در مقابل آن بنویسید.

- سرشار: درنگ: آشیان:
- نگاشته: تالاب: می‌تنند:
- تاک: بهاران: کهن:

۷ شبکه‌ی معنایی کلمه‌های زیر را تا سه نمونه، ادامه دهید.

- باغ، ، ،
- پاییز، ، ،
- پرستو، ، ،
- ابر، ، ،

۸ معنی جمله و بیت‌های زیر را به فارسی روان بنویسید.

الف این جهان دفتری است که خدای مهربان، به پاکی و زیبایی در آن نگاشته و می‌نگارد.

.....

ب برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت رشته‌های بیدن از هم گسیخت

.....

پ برگ نو آرد درخت نارون سبز گردد شاخساران کهن

.....

۹ در بیت‌های زیر، معنی قسمت‌های مشخص شده را بنویسید.

- الف **گل بخندد** بر سر گل‌بوته‌ها پرکند بوی خوش گل‌باغ را (.....)
- ب چشمه کم‌کم خشک شد، بی‌آب شد باغ و بوستان ناگهان **در خواب شد** (.....)
- پ برگ‌برگ گل به **رقص باد** ریخت رشته‌های بیدن از هم گسیخت (.....)

۱۰ با مخالف کلمه‌های زیر، جمله بسازید.

- خشک ≠ :
- خواب ≠ :
- سرد ≠ :

۱۴

درس ۱ | تماشخانه

۱۱ متن زیر را با انتخاب نشانه‌های ربط مناسب، کامل کنید. (یک نشانه اضافی است.)

اما - ولی - چون - سپس - زیرا

در یک جنگل دورافتاده پر از درخت‌های میوه و سرو و کاج، حیوانات زیادی زندگی می‌کردند
 یک شیر زورمند هم در آن نزدیکی زندگی می‌کرد. شیر حیوانات دیگر را اذیت می‌کرد و هیچ‌کس زورش به
 او نمی‌رسید، زندگی برای حیوانات سخت شده بود. یک روز حیوانات جنگل دور هم جمع شدند، با هم تصمیم
 گرفتند برای تنبیه شیر چاره‌ای پیدا کنند.
 ۱۲ با استفاده از دانش زبانی خود، جدول را کامل کنید.

تعداد جمله	زمان	فعل	جمله
			برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت
			چشمه کم‌کم خشک شد، بی‌آب شد
			آیا تو آنها را می‌بینی و صدایشان را می‌شنوی؟

۱۳ در بیت‌های زیر، کلمه‌هایی را مشخص کنید که در جواب «چه چیز را؟» یا «چه کس را؟» می‌آید.

- الف) باز می‌آید پرستو نغمه‌خوان باز می‌سازد در این جا آشیان (.....)
- ب) کرد دهقان دانه‌ها در زیر خاک کرد کوتاه شاخه‌ی پیچان تاک (.....)
- پ) گل بخندد بر سر گل‌بوته‌ها پر کند بوی خوش گل باغ را (.....)

۱۴ با رعایت نکات تصویرنویسی، برای تصویر زیر، یک بند بنویسید.

.....

.....

.....

۱۵ معنی و زمان کاربرد ضرب‌المثل «گر صبر کنی ز غوره حلوا سازی» را توضیح دهید.

.....

.....

.....

.....

۱۶ تصویر صداهای زیر را در ذهن‌تان مجسم کنید و سپس با استفاده از همه‌ی آنها، یک بند بنویسید.

- صدای آواز گنجشک‌ها
- صدای آب روان جوی
- صدای سوختن چوب

آمادگی برای آزمون تیزهوشان

۱ در کدام گزینه، بیشترین غلط املایی دیده می‌شود؟

- ۱ جز در تو غبله نخواهیم ساخت
- ۲ ما برخی رفتارها را از روی آدت انجام می‌دهیم.
- ۳ کرد دحقان دانه‌ها در زیر خاک
- ۴ کرد کوتاه شاخه‌ی پیچان تاک
- ۱ باز می‌آید پرستو نغمه‌خان
- ۲ باز می‌سازد در اینجا آشیان

۲ معنی کلمه‌های «تاک، مونس، چاره»، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- ۱ درخت سیب، یار، راه حل
- ۲ درخت انگور، همدم، تدبیر
- ۳ درخت انگور، یار، تقدیر
- ۴ درخت سیب، همدم، راه حل

۳ در کدام گزینه، «تضاد» وجود ندارد؟

- ۱ در ناامیدی بسی امید است
- ۲ حق‌تعالی گرم و سرد و درد و رنج
- ۳ در هوایت بی‌قرارم روز و شب
- ۴ هر که نان از عمل خویش خورد

۴ مفهوم کدام بیت متفاوت است؟

- ۱ برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت
- ۲ تک درخت نارون شد رنگ‌رنگ
- ۳ گل بختد بر سر گل‌بوته‌ها
- ۴ کرد دهقان دانه‌ها در زیر خاک

۵ در بیت «جز در تو قبله نخواهیم ساخت / گر نوازی تو که خواهد نواخت؟» چند جمله دیده می‌شود؟

- ۱ پنج
- ۲ چهار
- ۳ سه
- ۴ دو

۶ در کدام گزینه، فعل در جایگاه معمول خود قرار گرفته است؟

- ۱ از پی توست این‌همه امید و بیم
- ۲ باد سرد آرام بر صحرا گذشت
- ۳ چاره کن ای چاره‌ی بیچارگان
- ۴ زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

۷ کدام گزینه متفاوت است؟

- ۱ بهاران
- ۲ دانشمندان
- ۳ گل‌بوته‌ها
- ۴ بیچارگان

۱۵

درس ۱ | تماشخانه

۸ کدام گزینه با بیت «ای همه هستی ز تو پیدا شده / خاک ضعیف از تو توانا شده» معنای نزدیک دارد؟

- ۱ از زمین خشک می‌روید گیاه
- ۲ برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت
- ۳ کرد دهقان دانه‌ها در زیر خاک
- ۴ تک درخت نارون شد رنگ‌رنگ
- چشمه جوشد، آب می‌افتد به راه
- رشته‌های بیدن از هم گسیخت
- کرد کوته شاخه‌ی پیچان تاک
- زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

۹ مفهوم کدام گزینه به ابیات زیر نزدیک‌تر است؟

- ۱ «نسیمی سرد می‌آید بر این باغ / فرو می‌ریزد از هر شاخساری
- ۲ گل بخندد بر سر گل‌بوته‌ها
- ۳ و این منم / زنی تنها / در آستانه‌ی فصل سرد
- ۴ کرد دهقان دانه‌ها در زیر خاک
- ۱ گلهای برگی و گه برگی بماند
- ۲ پر کند بوی خوش گل باغ را
- ۳ کرد کوته شاخه‌ی پیچان تاک
- ۴ همچو باغ جهان چنان برجاست؛ و ما از آن روییم یکایک به‌سان برف

۱۰ «مخزن‌الاسرار» اثر کیست؟

- ۱ حافظ
- ۲ سعدی
- ۳ فردوسی
- ۴ نظامی

پاسخ تشریحی آزمون تیزهوشان

۱ ۱ غبله ← قبله / نخواهیم ← نخواهیم / خواهد ← خواهد (۳ غلط املائی)

بررسی سایر گزینه‌ها:

۲ ۲ آدت ← عادت (۱ غلط املائی)

۴ ۴ نغمه‌خان ← نغمه‌خوان (۱ غلط املائی)

۲ ۲ تاک: درخت انگور / مونس: همدم، یار / چاره: تدبیر، راه حل

۳ ۳ بررسی تضاد در سایر گزینه‌ها:

۱ ۱ ناامیدی ≠ امید / سیه ≠ سپید

۳ ۳ روز ≠ شب

۳ ۴ این بیت به «رسیدن فصل بهار»، ولی باقی گزینه‌ها به «رسیدن فصل پاییز» اشاره دارد.

۳ ۵ جز در تو قبله نخواهیم ساخت (جمله‌ی اول) گر نوازی تو (جمله‌ی دوم) که خواهد نواخت؟ (جمله‌ی سوم)

۲ ۶ باد سرد آرام بر صحرا گذشت (معمولاً قسمت اصلی جمله یا همان فعل، در پایان جمله قرار می‌گیرد).

بررسی سایر گزینه‌ها:

۱ ۱ از پی توست (است) این همه امّید و بیم

۴ ۴ زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

۱ ۷ «بهاران» به معنی «هنگام بهار» است و جمع نیست، اما باقی گزینه‌ها جمع هستند.

۱ ۸ بیت سؤال و گزینه‌ی (۱) به زنده‌شدن و حیات و زندگی زمین اشاره می‌کند، درحالی‌که باقی گزینه‌ها به «مردن زمین در فصل زمستان» اشاره دارند.

۲ ۹ شعر صورت سؤال و گزینه‌ی (۲)، هر دو به «رسیدن فصل سرما» اشاره دارد.

۴ ۱۰

۱۶

ساج | فارسی پنجم

درس ۲ فضل خدا

واژه‌نامه

فضل: بخشش، نیکویی، برتری	نهار: روز
شمار: حدّ و اندازه، عدد و حساب	بیخ: ریشه
بحر: دریا	توحیدگو: اقرارکننده به یگانگی خداوند
بَرّ: خشکی	تحسین: آفرین گفتن، نیکو شمردن، تشویق کردن
آنجم: ستارگان، جمع نجم	غرور: سربلندی
لیل: شب	گردکان: گردو

۱۷

درس ۲ | فضل خدا

مفاهیم درس

فضل خدای را که تواند شمار کرد؟ یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد؟

مفهوم بخشش و نعمت‌های خداوند را هیچ کس نمی‌تواند بشمارد و کسی نیست که بتواند شکر یکی از هزاران نعمت خداوند را به جا بیاورد.

بحر آفرید و برّ و درختان و آدمی خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد

مفهوم دریا و خشکی و درختان و انسان را به وجود آورد و خورشید و ماه و ستارگان و روز و شب را آفرید.

اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب بستان میوه و چمن و لاله زار کرد

مفهوم با اثرگذاری آفتاب بر خاک مرده، از آن، باغ میوه و دشت و لاله‌زار را آفرید.

ابر آب داد بیخ درختان مرده را شاخ برهنه پیرهن نوبهار کرد

مفهوم (خداوند) با قدرت بارش باران از ابر، ریشه‌ی درختان را آب داد و لباس بهار را بر شاخه‌های خشک و برهنه پوشاند.

توحیدگویی او نه بنی آمدند و بس هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

مفهوم نه تنها انسان‌ها خداوند را به یگانگی یاد می‌کنند، بلکه هر بلبلی هم که بر روی شاخه‌ها آواز می‌خواند، خداوند را یاد می‌کند.

دانش زبانی

لحن و آهنگ: یکی از نکته‌های مهم هنگام خواندن یک متن، توجه به مفهوم آن است؛ زیرا هر نوع نوشته‌ای باید با لحن خاص خودش خوانده شود. مثلاً ما متن پیام تسلیت و متن پیام تبریک را با یک لحن نمی‌خوانیم و آهنگ صدایمان، در هر کدام متفاوت است.

نگارش

تبدیل شعر به قصه و داستان: اگر بخواهیم شعری را به قصه تبدیل کنیم، باید به این نکته‌ها توجه کنیم:

● حفظ موضوع اصلی شعر و شخصیت‌های آن

● بیان مکان و زمان رویدادها

● نوشتن دقیق جزئیات در بیان رویدادها

نشانه‌های نگارشی: از هرکدام از نشانه‌های زیر، در مکان و جایگاه خاصی استفاده می‌کنیم:

● **نقطه (.):** در پایان جمله‌ها

مثال خدایا به ما توانایی و دانایی بده.

● **دو نقطه (:):** قبل از بیان مستقیم سخن از کسی

مثال بهرام گفت: «فردا به پارک نمی‌رویم.»

● **ویرگول (،):** هنگام مکث یا درنگ کوتاه در جمله یا شمردن چند چیز پشت سر هم

مثال در دشتی بزرگ و سرسبز، پروانه، سنجاقک، ملخ، کفشدوزک و شاپرک زندگی می‌کردند.

● **تعجب (!):** در پایان جمله‌ی عاطفی یا تعجبی

مثال چه باغ بزرگ و زیبایی!

● **سؤال (?):** در پایان پرسش کردن از چیزی

مثال آیا باز هم باغبان به گل‌ها آب خواهد داد؟

● **گیومه ("):** جمله‌ای که به طور مستقیم از کسی نقل می‌کنیم، داخل گیومه می‌گذاریم.

مثال سارا گفت: «ما باید خوب درس بخوانیم.»

۱۸

کتاب فارسی پنجم

کار و تمرین

۱) جمله‌ها و بیت‌های زیر را با انتخاب املائی درست واژه، کامل کنید.

الف) (فظل / فضل) خدای را که تواند شمار کرد؟ / یا کیست آن‌که شکر یکی از هزار کرد؟

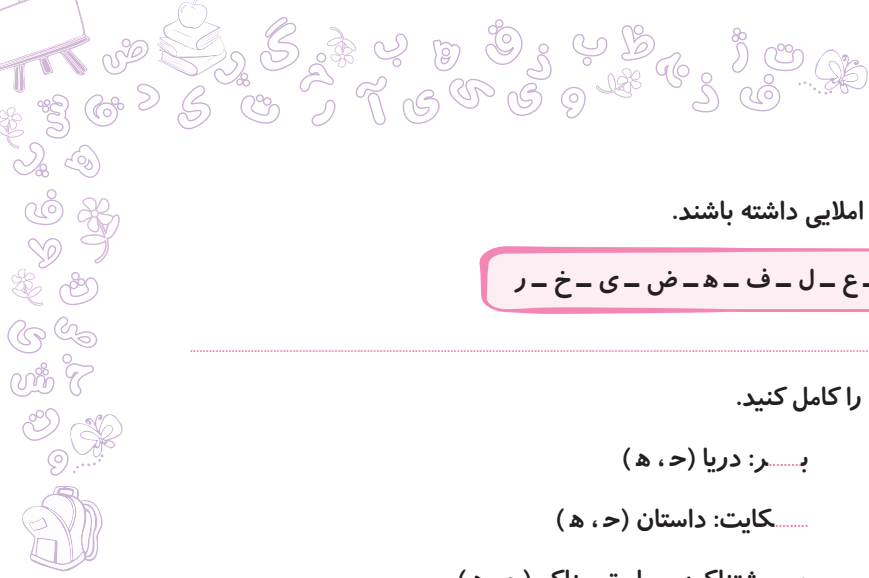
ب) (بحر / بهر) آفرید و برّ و درختان و آدمی / خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد

پ) اجزای خاک مرده به (تعسیر / تأسیر / تأثیر) آفتاب / بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد

ت) (توحید / توهید) گوی او نه بنی‌آدمند و بس / هر بلبلی که (ذمزه / زمزمه) بر شاخسار کرد

۲) در متن زیر، غلط‌های املائی را پیدا کنید و شکل درست آن‌ها را بنویسید.

پروانه‌های دشت همیشه دربارهی او حرف می‌زدند و بعضی از آن‌ها به زیبایی بال‌های او هسرت می‌خوردند. یک روز هنگام قروب که خورشید، نورش را پشت کوه‌ها پنهان می‌کرد، پروانه‌ها دربارهی قرور و خدبینی برکه با هم صحبت می‌کردند.

۳ با حروف درهم‌ریخته‌ی زیر، چهار کلمه بسازید که ارزش املائی داشته باشند.

س - ت - ش - ا - ن - ح - ع - ل - ف - ه - ض - ی - خ - ر

۴ با انتخاب حرف مناسب و توجه به معنی، کلمه‌های ناقص را کامل کنید.

- ت.....سین: آفرین گفتن (ح، ه) ب.....ر: دریا (ح، ه)
نجم: ستاره‌ها (ع، آ) کایت: داستان (ح، ه)
 پیر.....ن: لباس (ه، ح) و.....شتناک: بسیار ترسناک (ح، ه)

۵ در بیت و جمله‌ی زیر، کلمه‌های مخالف را پیدا کنید و بنویسید.

الف) بحر آفرید و برّ و درختان و آدمی خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد

(..... ≠)

ب) آخر چگونه خربزه‌ی به آن بزرگی را روی درختی به این کوچکی آفریده است؟

(..... ≠)

۶ در جدول زیر، برای هر ارتباط خواسته‌شده، نمونه‌ای بنویسید.

کلمه	هم‌معنی	مخالف	جمع با «ان»
هنرمند			
برهنه			
مرده			

۷ مانند نمونه، برای هر کلمه، سه کلمه با آهنگ یکسان بنویسید.

نمونه خواب، تاب، آب، ناب

.....،،، سحر،

.....،،، باران،

.....،،، غریب،

۸ کلمه‌هایی را که با هم ارتباط دارند، مشخص کنید و در یک گروه بنویسید.

باران - پرواز - شکوفه - باغ - قفس - سرما - سبزه - آزادی - درختان - زمستان - برف - طوطی

.....،،، ۱

.....،،، ۲

.....،،، ۳

۹ در مقابل هر بیت، موضوع اصلی آن را در چند کلمه بنویسید.

الف) فضل خدای را که تواند شمار کرد؟ یا کیست آن‌که شکر یکی از هزار کرد؟ (.....)

ب) ابر آب داد بیخ درختان مرده را شاخ برهنه پیرهن نوبهار کرد (.....)

پ) توحید گوی او نه بنی آدمند و بس هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد (.....)

۱۰ هر واژه را به معنی مناسب خودش وصل کنید.

○ سخن زیر لب	● انجم
○ خشکی	● بحر
○ بخشش	● بَرّ
○ دریا	● فضل
○ ستارگان	● بستان
○ باغ	● زمزمه

۱۱ جمله و بیت‌های زیر را معنی کنید.

الف پروانه، زیبایی خودش را تحسین می‌کرد.

ب توحید گوی او نه بنی آدمند و بس هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

ب بحر آفرید و بَرّ و درختان و آدمی خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد

۱۲ با مرتّب کردن کلمه‌های درهم ریخته، جمله بسازید.

پروانه - خود - ببیند - تلاش - را - کرد - هرچه - نتوانست - آب - در

به - از - جدا - ناگهان - گردویی - شاخه - خورد - شد - پیشانی‌اش - و

۱۳ با سلیقه و دانش خودتان، جاهای خالی را با کلمه‌های مناسب پر کنید.

خورشید زیبا و که تا آن لحظه ساکت و شاهد گفت‌وگوی آنها بود، لب به سخن باز کرد و گفت: «دوستان خوبم! همه‌ی ما باید از خداوند بزرگ و تشکر کنیم که با نظم و همه‌چیز را آفریده است و ما نباید با غرور و باعث آزار و دیگران بشویم.»

۱۴ با استفاده از دانش زبانی خود، جدول را کامل کنید.

تعداد جمله	زمان فعل‌ها	نوع جمله	جمله
			ابر آب داد بیخ درختان مرده را شاخ برهنه پیرهن نوبهار کرد
			پروانه گفت: «تو چه گل سرخ زیبایی هستی!»
			آیا تو صدای تاریکی شب را می‌شنوی؟ صدای روشنایی روز را چطور؟

۲۰

کاج | فارسی پنجم

۱۵ هر عبارت را ادامه دهید تا به یک جمله تبدیل شود.

- الف امروز با مادرم
- ب شاید شما هم
- پ دفتری زیبا برای
- ت همین کارهای ساده

۱۶ در جاهای خالی، نشانه‌های نگارشی مناسب بگذارید.

خرگوش وارد منزل روباه شد و گفت سلام آقا روباهه حال شما چطور است روباه گفت بفرمایید چه عجب شد که یاد ما کردی با توجه به داستان «راز گل سرخ»، کادر زیر را کامل کنید.

شخصیت‌ها	
زمان	
مکان	
رویدادها	

۱۸ شعر «دهکده‌ی خوب ما» را به قصه تبدیل کنید و بنویسید.

لک‌لک شاد و سفید، می‌گذرد با شتاب
 جنگلی از روی خاک، سرزده تا آفتاب
 در دل کوه و کمر، پیچ و خم دژه‌ها
 سرزده از سنگ سرد، آتش آلاله‌ها
 خسته نفس می‌زند، اسب نجیب گهر
 بوی خوش کاهگل، می‌وزد از پشت بام
 منظره‌ی روبه‌رو، منظره‌ای آشناست
 دهکده‌ی ما ولی در دل یک قاب بود

می‌نگرد لحظه‌ای، عکس خودش را در آب
 جنگل وارونه نیز، سبزه شده زیر آب
 طعم علف‌های سبز، در دهن بژه‌ها
 بر سر هر صخره‌ای، بازی بزغاله‌ها
 یال پریشان او دست نسیم سحر
 کوچه پراز عابراست، بربل آن‌ها «سلام»
 منظره‌ی دهکده، دهکده‌ی خوب ماست
 باز به خود آمدم، این‌همه در خواب بود

۳

درس ۲ | فضل خدا

آمادگی برای آزمون تیزهوشان

۱ در کدام گزینه، غلط املائی وجود ندارد؟

- ۱ بهر آفرید و بز و درختان و آدمی
- ۲ فضل خدای را که تواند شمار کرد؟
- ۳ ابر آب داد بیخ درختان مرده را
- ۴ توحیدگوی او نه بنی آدمند و بس
- خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد
- یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد؟
- شاخ برحنه پیرهن نوبهار کرد
- هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

۲ معنی کلمه‌های «فضل، لیل، نهار»، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- ۱ بخشش، شب، روز
- ۲ نیکی، روز، شب
- ۳ بخشش، روزها، شب‌ها
- ۴ نیکی، شب‌ها، روزها

۳ در کدام گزینه، دو کلمه‌ی جمع وجود دارد؟

- ۱ فضل خدای را که تواند شمار کرد؟
- ۲ بحر آفرید و بز و درختان و آدمی
- ۳ اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب
- ۴ فصل پاییز و زمستان می‌رود
- یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد؟
- خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد
- بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد
- بار دیگر چون بهاران می‌شود

۴ مفهوم کدام بیت متفاوت است؟

- ۱ توحیدگوی او نه بنی آدمند و بس
- ۲ هر گل و برگی که هست، یاد خدا می‌کند
- ۳ هر کس به زبانی صفت حمد تو گوید
- ۴ همه باغ پر سنبل و لاله بود
- هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد
- بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار
- بلبل به غزل‌خوانی و قمری به ترانه
- ز بلبل همه باغ پر ناله بود

۵ در کدام بیت کلمه‌ای با یک تلفظ و دو املا و معنای متفاوت وجود دارد؟

- ۱ بحر آفرید و بز و درختان و آدمی
- ۲ برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت
- ۳ برگ نو آرد درخت نارون
- ۴ توحیدگوی او نه بنی آدمند و بس
- خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد
- رشته‌های بیدهن از هم گسیخت
- سبز گردد شاخساران کهن
- هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

۶ کدام گزینه تعداد جمله‌ی کم‌تری دارد؟

- ۱ باد سرد آرام بر صحرا گذشت
- ۲ چشمه کم‌کم خشک شد، بی‌آب شد
- ۳ اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب
- ۴ از زمین خشک می‌روید گیاه
- سبزه‌زاران رفته‌رفته زرد گشت
- باغ و بستان ناگهان در خواب شد
- بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد
- چشمه جوشد، آب می‌افتد به راه

۷ در بیت «اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب / بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد» کدام کلمه درباره‌ی اسم قبل از خود توضیح

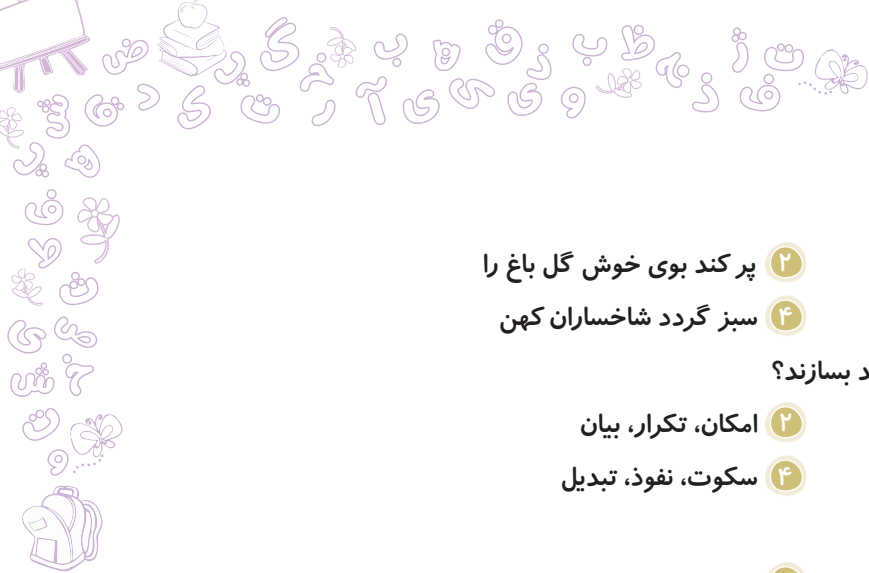
می‌دهد؟

- ۱ خاک
- ۲ آفتاب
- ۳ مُرده
- ۴ میوه

۲۲

ساج | فارسی پنجم

۸ قسمت‌های تشکیل‌دهنده‌ی کدام جمله متفاوت است؟

۱ فضل خدای را که تواند شمار کرد؟

۲ پر کند بوی خوش گل باغ را

۳ ابر آب داد بیخ درختان مرده را

۴ سبز گردد شاخساران کهن

۹ کدام گروه کلمه، همگی می‌توانند با «ناپذیر» کلمه‌ی جدید بسازند؟

۱ انکار، خستگی، تشنگی

۲ امکان، تکرار، بیان

۳ وصف، تسخیر، خستگی

۴ سکوت، نفوذ، تبدیل

۱۰ ساخت کدام کلمه متفاوت است؟

۱ دمام

۲ سراسر

۳ گردا گرد

۴ دورتادور

پاسخ تشریحی آزمون تیزهوشان

۱ بررسی سایر گزینه‌ها:

۱ بهر ← بحر

۲ فظل ← فضل

۳ برهنه ← برهنه

۲ فضل: بخشش / لیل: شب / نهار: روز

۳ درختان: جمع درخت / انجم: جمع نجم، ستاره‌ها

۴ باقی گزینه‌ها به «یاد کردن و ذکر خداوند توسط تمام موجودات دنیا» اشاره دارد.

۵ بحر (دریا) / بهر (برای)

۶ اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب / بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد (۱ جمله)

بررسی سایر گزینه‌ها:

۱ باد سرد آرام بر صحرا گذشت (جمله‌ی اول) سبزه‌زاران رفته‌رفته زرد گشت (جمله‌ی دوم)

۲ چشمه کم‌کم خشک شد، (جمله‌ی اول) بی‌آب شد (جمله‌ی دوم) باغ و بستان ناگهان در خواب شد (جمله‌ی سوم)

۴ از زمین خشک می‌روید گیاه (جمله‌ی اول) چشمه جوشد، (جمله‌ی دوم) آب می‌افتد به راه (جمله‌ی سوم)

۷ «مُرده» یک ویژگی است که درباره‌ی «خاک» توضیح می‌دهد.

۸ سبز گردد شاخساران کهن (۲ قسمت)

بررسی سایر گزینه‌ها:

۱ فضل خدای را که تواند شمار کرد؟ (۳ قسمت)

۲ پر کند بوی خوش گل باغ را (۳ قسمت)

۳ ابر آب داد بیخ درختان مرده را (۳ قسمت)

۹ وصف + ناپذیر = وصف‌ناپذیر / تسخیر + ناپذیر = تسخیرناپذیر / خستگی + ناپذیر = خستگی‌ناپذیر

۱۰ دورتادور = دور + تا + دور

ساخت باقی کلمه‌ها:

۱ دمام = دم + ا + دم

۲ سراسر = سر + ا + سر

۳ گردا گرد = گرد + ا + گرد

۳۴

درس ۲ | فضل خدا

سواد خواندن

با توجه به داستان «راز گل سرخ»، به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.

۱ چرا پروانه‌ها به حال پروانه‌ی مفرور حسرت می‌خورند؟

۲ پروانه هر روز صبح چه کارهایی انجام می‌داد؟

۳ کدام شخصیت داستان به پروانه کمک کرد تا به اشتباهش پی ببرد؟

۴ کدام شخصیت، پروانه را به تشکر از خداوند تشویق کرد؟

گل سرخ

برگ‌ها

خورشید

ریشه

۵ پیام داستان را در یک خط بنویسید.

داستان زیر را بخوانید و به پرسش‌ها پاسخ دهید.

گربه و روباه

۲۴

کتابخانه فارسی پنجم

روزی گربه‌ای به روباهی رسید و چون فکر می‌کرد روباه حیوان باهوشی است، به او سلام کرد و گفت: «حالتان چطور است؟» روباه مفرور نگاهی به او کرد و گفت: «چطور جرأت کردی از من احوال‌پرسی کنی؟ اصلاً تو چه دانشی داری؟» گربه گفت: «من فقط یک هنر دارم و آن این است که وقتی سگ‌ها دنبالم می‌کنند، می‌توانم روی درخت بپریم و جانم را نجات بدهم.» روباه گفت: «من صد هنر دارم و می‌خواهم به تو یاد بدهم که چگونه با سگ‌ها برخورد کنی.» در همین لحظه یک

شکارچی با سگ‌هایش سر رسیدند. گربه فوری از درخت بالا رفت، اما روباه همین که خواست کاری بکند، سگ‌ها او را گرفتند. گربه گفت: «آقا روباه، اگر شما هم مثل من یک هنر داشتید، الان اسیر نمی‌شدید.»

۱ چرا روباه نتوانست از دست سگ‌ها نجات پیدا کند؟

۲ اگر شما به جای روباه بودید، چه تصمیمی می‌گرفتید؟

۳ چرا گربه یک هنر خودش را بهتر از صد هنر روباه می‌دانست؟

۴ کدام ویژگی باعث گرفتاری روباه شد؟

بی‌دقتی

غرور

تنبلی

خودخواهی

۵ پیامی که از داستان برداشت کردید، بنویسید.